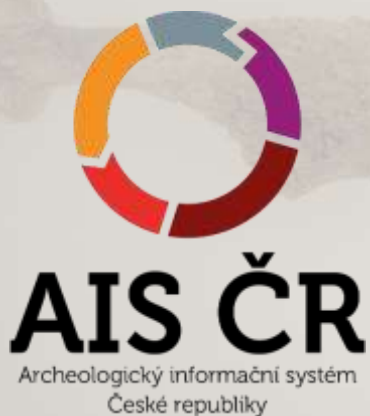

Jak se z Mapy předmětových hesel stal TEATER, aneb setkání archeologie a knihovnictví rok poté

TEA
TER

tezaurus
archeologické
terminologie

Mgr. Jana Kalousová, Mgr. Stanislav Velčev
Knihovna Archeologického ústavu AV ČR,

Brno, v. v. i.

AKM 2019, 03.12.2019

Obsah prezentace

1. vývoj (obsah i softwarové řešení)
2. demonstrace vyhledávací aplikace
3. perspektivy a možnosti

TEATER – Tezaurus archeologické terminologie

- je webový tezaurus obsahující terminologii archeologie a z části i příbuzných oborů
- účelem TEATERu je zpřístupnit ji ve formě interaktivního rozhraní různým skupinám uživatelů
- je výstupem přidružené aktivity “Mapa předmětových hesel – referenční pomůcka pro katalogizaci odborné archeologické literatury” financované ze Strategie AV21 a zároveň vznikl v rámci projektu Archeologický informační systém České republiky (AIS CR; LM2015080)

Vývoj 1 – obsah tezauru

- počátkem roku kritika staré verze od kolegů z archivů ARÚP i ARÚB
- kritika cílila na:
  - strukturu tezauru
  - metodická východiska tezauru
- nová verze byla postavena na paradigmatu z nejnovějších metodologických prací (Teorie areálů od Evžena Neustupného, Metody nedestruktivní archeologie Martina Kuny)
- základ obsahu převzat z hesláře Archeologické mapy ČR

Vývoj 2 – obsah tezauru

- současně probíhal návrh nové struktury (Mgr. David Novák, Ph.D.)
- následovala migrace hesel ze staré verze do nové struktury
- od května/června probíhá kontinuální doplňování referenčních informací (českých, anglických ekvivalentů a komentářů ze základní archeologické příručkové/metodologické literatury)

Vývoj 3 – softwarové řešení

- výběr firmy inQool a. s. z portfolia oslovených firem
- 3 fáze vývoje:
  - analýza (červen) – návrh layoutu, funkcionalit a ovládacích prvků
  - programování (červenec-srpen)
  - testování a připomínkování beta verze; doladění layoutu a vyhledávacích funkcí; přesun na server ARÚP (srpen-září)
- databáze a vyhledávací aplikace je postavena na univerzálně používaných technologiích, které jsou open source (Java 8, GraphQL, React JS, PostgreSQL)

Obsah TEATERu 1

- hesla v tezauru jsou trojího druhu:
  - předmětová hesla národních autorit
  - termíny, které se v národních autoritách nenachází
  - hesla, která pouze strukturují tezaurus aniž by nesla nějaké referenční informace
- 1. část – průběh archeologického výzkumu:
  - teorie a přístupy archeologie
  - terénní výzkum, sběr dat
  - zpracování dat a nálezů – od analýz dat a nálezů po uložení v muzeích a památkovou péči
  - hesla hraničních (archeozoologie, etnoarcheologie) nebo příbuzných oborů (geologie, dějiny umění, etnologie, atd.)

Obsah 2

- 2. část – další archeologické kategorie
  - chronologie a archeologické kultury
  - areály
  - objekty
  - předměty
- 3. část – pomocně-historické kategorie
  - státy, etnika a historická území
  - povolání a pracovní činnosti
  - hesla týkající se společnosti (sociální stratifikace, sociální systémy, právo, atd.)

Ukázka aplikace

- TEATER je volně přístupný jednotlivcům a institucím
- pro použití není třeba si zřizovat účet nebo stahovat klienta
- <http://teater.aiscr.cz/>
  - funkce „procházet“
  - funkce „hledat“; full-textové vyhledávání, našeptávač
  - referenční informace

Zadejte hledaný výraz

např. Archeologické výzkumy

HLEDAT

Tezaurus archeologické terminologie je určen širokému okruhu uživatelů jak z řad odborné tak laické veřejnosti se zájmem o archeologii, od poučených laiků, přes amatérské archeology, nové studenty archeologie, knihovníky archeologických institucí a profesionální archeology. Účelem tezauru je zpřístupnit těmto skupinám uživatelů archeologickou terminologii. Protože primární, ale nikoli výlučný, okruh uživatelů budou knihovníci, je tezaurus tvořen částečně předmětovými hesly národních autorit spolu s dalšími odborně-archeologickými termíny, které se v rejstříku národních autorit nenachází. Tezaurus obsahuje také hesla z příbuzných oborů a dalších pomocně-historických kategorií. Hesla v tezauru jsou uspořádána hierarchicky a celou strukturou jde volně procházet za použití Kategorie níže. Alternativně lze hesla full-textově vyhledávat. Další informace ohledně možnosti využití tezauru různými skupinami uživatelů, o vyhledávací aplikaci, struktuře a výběru hesel se nacházejí v poli Nápověda.

Prozkoumejte další oblasti

1) Teorie a přístupy

2) Terénní metody

3) Metody zpracování

4) Hraniční obory a přidružené obory

5) Chronologie

6) Areály

7) Objekty

8) Předměty

9) Historická etnika a území, státní útvary a panovnické dynastie

10) Povolání a pracovní činnosti

11) Společnost

architektonické detaily +

doklady umění +

doprava +

ekofakty +

funkčně nspecifikované předměty +

herní předměty +

militaria +

nádoby +

nástroje (technika) +

písemnosti +

platidla +

polotovary +

součásti hrobu +

součásti oděvu +

specifikace předmětu +

šperky +

břítvy

brousky

cedníky

čepelě

čepelky

dláta

drasadla

drtidla

hladitka

hřebeny

jehelníky

jehly

kamenné industrie +

kladiva

kleště

klíče (zámečnictví)

kladiva

Ekvivalenty:

- berly
- kladívka
- perličky
- kladiva vyklepávací
- kladiva kosná
- kladiva ševcovská
- kladiva děrovací

Anglické ekvivalenty:

- hammer (Hammer, 2019. In: *FISH Archaeological Objects Thesaurus* [online]. London: Collections Trust. [cit. 2019-09-02]. Dostupné z: http://thesaurus.historicengland.org.uk/thesaurus.asp?thes_no=144&thes_name=FISH%20Archaeological%20Objects%20Thesaurus)

Komentář:

- menší forma mlatu, nástroj v rámci kamenné broušené industrie, vznikající zejména v neolitu spíše druhotnou úpravou opotřebovaných či poškozených klinů, seker, v otvoru přelomených sekeromlatů, u nichž je břit nahrazen obuchem a oba konce jsou tedy víceméně ploché. V době železné se pak začínají užívat železná kladiva. - Odlišným případem je kamenné, měděné či bronzové kovotepecké kladívko, které se objevuje od sklonku eneolitu (keramika zvoncovitých pohárů), zejména však v době bronzové na sídlišcích, v hrobech i depotech (Albrechtice, Hrdlovka, Velim); bývá opatřeno tulejkou. Lit.: *Præh 15/1989, Říhový 1992*. (ks) (Sklenář a kol. 2002, s. 144)
- nástroje k zatlučení nebo zpracování materiálu úderem. Podle způsobu upevnění na topůrku rozeznáváme v zásadě:

kultur

HLEDAT

čakanská kultura

KATEGORIE

gávská kultura

KATEGORIE

lužická kultura

KATEGORIE

VÝSLEDKY V NÁZVECH HES

pohřebiště +

velatická kultura

KATEGORIE

pohřebiště v sakralních stavb

milavečská kultura

KATEGORIE

srubová kultura

KATEGORIE

východobaltská kultura

KATEGORIE

tagarská kultura

KATEGORIE

billendorfská kultura

KATEGORIE

kultura Nuoa

KATEGORIE

villanovská kultura +

Prozkoumejte další oblasti

Cílové skupiny 1

- knihovníci, kteří zpracovávají archeologické informační zdroje (hesla + referenční informace)
- uživatelé knihoven s archeologickými fondy, kteří naopak chtějí tuto literaturu vyhledávat (hesla)
- začínající studenti archeologie (hesla + referenční informace; řazení podle témat, nikoli primárně abecedně jako u fyzických terminologických slovníků; možnost použití na mobilních zařízeních)

Cílové skupiny 2

- zájemci o archeologii z řad laické veřejnosti (základní terminologické penzum archeologie; referenční informace; řazení podle témat, nikoli primárně abecedně jako u fyzických terminologických slovníků; možnost použití na mobilních zařízeních)
- po doplnění německých ekvivalentů možnost použití jako trojjazyčného slovníku (?)
- souhrnně: TEATER je cílen spíše na různé skupiny laické veřejnosti než primárně na archeologické profesionály
- cílové skupiny uživatelů se zatím nacházejí v českojazyčném prostředí

Perspektivy, možnosti, rozvoj 1

- TEATER v současnosti začleněn do skupiny projektů sdružených v Archeologickém informačním systému (AIS ČR - <http://www.aiscr.cz/>)
  - Archeologická mapa ČR (<http://www.archeologickamapa.cz/>)
  - Digitální archiv AMČR (<https://digiarchiv.aiscr.cz/home>)
  - Archeologický atlas ČR (<http://www.archeologickyatlas.cz/>) a další
- v lednu 2020 proběhne aktualizace obsahu:
  - doplní data zpracovaná za září až prosinec 2019
  - zahrne zpětnou vazbu z testování
  - opraví chyby a překlepy
- je požádáno o pokračování projektu opět ze Strategie AV21; návrh se nachází ve fázi schvalování
  - naplánováno doplnění tezauru hesly z klasické archeologie, německými ekvivalenty a zkvalitnění stávajícího obsahu

Perspektivy, možnosti, rozvoj 2

- prolinkování se zahraničními sématickými slovníky (?) – momentálně snaha TEATER navázat na tezaury FISHe (<https://www.heritagedata.org/blog/vocabularies-provided/>)
- možnosti rozvoje softwarového řešení:
  - plně responsivní režim pro mobilní zařízení
  - administrátorské rozhraní pro správu databáze
  - cizojazyčné rozhraní
- možnost do struktury zahrnout tezaury příbuzných oborů (?) – softwarové řešení s tím počítá

Děkujeme za pozornost!

